

TUDOMÁNYDIPLOMÁCIA

- A külpolitikai érdekvérvényesítés lehetősége a klasszikus államközi diplomácián túl kibővült a szakdiplomáciák körével, köztük a tudománydiplomáciával.
- A tudománydiplomáciának a Royal Society (Londoni Királyi Természettudományos Társaság) értelmezése alapján három egyidejűleg létező aspektusa van:
 - tudomány a diplomáciában (a külpolitikai célok tudományos szakvéleménnyel való segítése);
 - diplomácia a tudományért (nemzetközi tudományos együttműködések ösztönzése);
 - tudomány a diplomáciáért (tudományos együttműködéssel a nemzetközi kapcsolatok előmozdítása).
- Magyarországon a tudománydiplomácia legfontosabb szereplői állami szinten az Innovációs és Technológiai Minisztérium által felügyelt Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs (NKFI) Hivatal, illetve a Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) Tudománydiplomáciai Főosztálya, nem kormányzati szinten pedig a Magyar Tudományos Akadémia.

Az utóbbi évtizedekben az államok közötti interakciókban egyre meghatározóbb szerep jut a szakdiplomáciáknak, ezen belül a tudománydiplomáciának. Jelen Infojegyzet röviden bemutatja a fogalmát, kialakulásának kezdeteit és néhány jellemzőjét az Európai Unióban és Magyarországon.

A tudománydiplomácia fogalma

Az [Európai Bizottság](#) definíciója alapján a tudománydiplomácia a **konfliktusok, válsághelyzetek megelőzésének** eszköze olyan krízisterületeken, ahol a tudomány egyetemes nyelve képes új lehetőséget nyitni és bizalmat teremteni a felek között ([Open Innovation, Open Science, Open to the World, 2015](#)).

A tudománydiplomácia a kulturális diplomácia azon része, melynek feladata (Diplomáciai lexikon, 2018):

- az ország természettudományi és technológiai kutatáshoz, műszaki fejlesztéshez fűződő innovációs, technológiapolitikai érdekeinek, törekvéseinek érvényesítése;
- a belföldi tudományos-technológiai haladás számára kedvező nemzetközi feltételek kialakítása;
- a hazai és nemzetközi kutatás-fejlesztési és innovációs folyamatok figyelemmel kísérése;
- két- és többoldalú kapcsolatok, közös kutatások előmozdítása.

Tevékenységének kereteit – hasonlóan más szakdiplomáciai ágakhoz – az egységes állami külpolitikai irányvonallal összhangban hozott két- és többoldalú egyezmények és munkatervek határozzák meg.

A DIPLOMÁCIA ESZKÖZTÁRÁNAK BŐVÜLÉSE

A tudósok, diplomaták és értelmiségiek kezdeményezésére 1950-ben létrejött európai kormányközi tudományos szervezetből született meg 1954-ben a **European Organization for Nuclear Research (CERN)**. Célja az európai tudományos kutatások intézményes keretekbe való rendezése, valamint a **tudomány semlegességén és egyetemességén alapuló nemzetközi tudományos együttműködés** volt. A II. világháború után a kezdeményezők kimondottan az országok közti kapcsolatok helyreállításának esélyeit látták a kooperációban. A klasszikus diplomáciai kapcsolatok színtere és az azokban résztvevők személyi köre ezzel kiszélesedett, és egyre nagyobb szerep jutott a nem-külpolitikai területeknek és ezek szakapparátusainak. A CERN fontos szerepet játszott az európai – sokszor ellentétes oldalon álló – országok közti diplomáciai kapcsolatok fejlesztésében. Keretei között került sor elsőként a világháború után német és izraeli tudósok közti kommunikáció elindítására.

Az EU a keretprogram költségvetéséből finanszírozza az Európai Bizottságnak tudományos és technikai támogatást nyújtó Közös Kutatóközpontot (*Joint Research Centre*, [JRC](#)) is, melynek részletes költségvetését az [éves jelentései](#) tartalmazzák.

A program támogatására a tagállamokban **Nemzeti Kapcsolattartói Pontok** (*National Contact Points*, [NCP](#)) működnek. Tevékenységi körükben információt és tanácsot nyújtanak aktuális pályázatokról, segítséget nyújtanak projektpartnerek keresésében, szerződéskötésben és projektmenedzsment terén.

TUDOMÁNYDIPLOMÁCIA MAGYARORSZÁGON

NKFI Hivatal

Magyarországon az NCP munkáját a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal ([NKFI Hivatal](#)) koordinálja. Az Országgyűlés a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló [2014. évi LXXVI.](#) törvényben fekteti le az állam és a kutatás-fejlesztésben, innovációban részt vevők viszonyára vonatkozó elveket és szabályokat, illetve rendelkezik a **NKFI Hivatal** jogállásáról. A Hivatal a kutatás-fejlesztés és innováció közfinanszírozású támogatásával kapcsolatos feladatok és a **kormányközi kétoldalú tudományos és technológiai diplomácia (TÉT) együttműködési megállapodások** elsődleges végrehajtója.

A Hivatalnak továbbá együttműködési megállapodása van számos kutatás-fejlesztési szakpolitikáért, finanszírozásért felelős szervezettel és részt vesz **multilaterális nemzetközi TÉT együttműködésekben** ([COST](#), [EUREKA](#), [ICGEB](#), [EMBL](#), [ESFRI](#), [ITER](#), CERN, [XFEL](#), [ESS](#), [OECD](#), [TAFTIE](#), stb.). Nemzetközi kutatási infrastruktúrákban való hazai részvétellel kapcsolatos szakmai feladatokban és szakértői munkák összehangolásában koordinációs szereppel bír.

TÉT szakdiplomáciai hálózat

A **Külgazdasági és Külügyminisztérium** (KKM) és az NKFI Hivatal együtt működteti

és irányítja a tudományos és technológiai diplomáciai tevékenységet ellátó külképviseleteken dolgozó szakdiplomata hálózatát. A **TÉT attasék** tevékenységüket a kormányzat által meghatározott kutatási és technológia-fejlesztés céljaival összhangban végzik.

A TÉT diplomata szakmai felkészítését a tudományos és technológiai szakdiplomatakkal kapcsolatos feladatokról szóló [10/2016. \(VI. 8.\)](#) KKM utasítás értelmében a KKM és az NKFI Hivatal együttesen végzik, míg a szakdiplomata külügyi-diplomáciai felkészítése a KKM önálló feladata. A külgazdasági és külügyminiszter a Hivatal elnökével együttesen dönt arról, hogy mely állomáshelyen indokolt TÉT szakdiplomata alkalmazni. Magyarország jelenleg **14 állomáshelyre** (New York, San Francisco, Bécs, Sao Paulo, London, Párizs, Újdelhi, Tel-Aviv, Peking, Tokió, Szöul, Berlin, Stuttgart, Moszkva) helyezett TÉT attasét (KKM [információi](#) alapján), továbbá 1 diplomata Magyarország Európai Unió melletti Állandó Képviseletét vezeti ([1/2018. \(I. 3.\)](#) MvM utasítás).

A TÉT attasék **főbb feladatai**:

- információgyűjtés a fogadó ország kutatás-fejlesztési és innovációs szakpolitikájáról;
- a hazai tudományos és technológiai eredmények népszerűsítése;
- a két ország közötti kutatási és innovációs együttműködés támogatása.

A TÉT attasék évente készítik el éves beszámolóikat, melyek az NKFI Hivatal oldaláról [elérhetőek](#).

A Magyar Tudományos Akadémia

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) 2019-ben elfogadott [küldetése](#) szerint feladatának tekinti a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatainak bővítését, eredményeinek megjelenítését és érdekeinek képviseletét. Ennek értelmében az MTA "a tudománydiplomácia eszközeivel segíti a hazai tudományos közönségről és Magyarországról alkotott pozitív nemzetközi kép kialakítását, támaszkodva a World Science Forumra, a nemzetközi akadémiai szövetségekre és más nemzetközi partnerkapcsolatokra".

A fent említett *World Science Forum* (**Tudományos Világkonferencia**) 1999-ben Budapesten tartotta [első kormányközi konferenciáját](#) az MTA, az ENSZ Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete ([UNESCO](#)), valamint a Nemzetközi Tudományos Tanács ([ICSU](#)) közös szervezésében. A 20 éves megalakulása alkalmából összehívott konferenciát, már **Világforum** elnevezéssel, szintén az MTA látta vendégül (MTA [közleménye](#)). Az esemény résztvevői deklarációt fogadtak el **Tudomány, etika és felelősség** ([Science, ethics and responsibility](#)) címmel. A konferencia olyan kérdéseket járt körül, mint a tudomány felé támasztott elvárások a jelen szociális, gazdasági és környezetvédelmi kihívásai közepette, a tudomány hozzájárulása a demokratikus értékek erősítéséhez, vagy szerepe a felelősségteljes politikai döntéshozatalban.

V4-együttműködés a kutatás-fejlesztés és innováció területén

Hazánk kezdeményező szerepet töltött be a visegrádi országok tudományos és technológiai együttműködésében, mely a 2013-as magyar

elnökség alatt kezdődött. A regionális együttműködés fő célja a V4 országok hatékonyabb részvétele a nemzetközi kutatási és innovációs fórumokon. E célból született 2014-ben a **V4 Innovációs munkacsoport** (V4 Innovation Task Force), mely elsődlegesen a V4 startupok működésének ösztönzésére és népszerűsítésére jött létre. A Task Force munkájának eredménye a 2015-ben aláírt *Memorandum of Understanding for Regional Cooperation in the Areas of Innovation and Startups* elnevezésű [megállapodás](#).

A KKM Tudománydiplomáciai Főosztály [oldala](#) jelentős együttműködési megállapodásokról tájékoztat az **Egyesült Államokkal** (2013), **Japánnal** (2014), **Koreával** (2015). Az utóbbi országgal 2016-ban elindult a **V4-Korea Knowledge Sharing Programme** az innováció területén.

A V4-országok közötti együttműködés erősítése a célja a [Think.BDPST](#) stratégiai konferenciának is, melyet a Visegrádi Alap, a KKM és az [Antall József Tudásközpont](#) 2016 óta közösen rendez meg évente.

Források:

- [2016. LXXIII. törvény](#) a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról
- [10/2016. \(VI. 8.\) KKM utasítás](#) a tudományos és technológiai szakdiplomáttal kapcsolatos feladatokról
- [2014. évi LXXVI. törvény](#) a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról
- [239/2017. \(VIII. 18.\) Korm. rendelet](#) a szakdiplomata-álláshely létesítésére, valamint a szakdiplomata felkészítésére és szakmai irányítására vonatkozó részletes szabályokról
- [New frontiers on science diplomacy](#) – The Royal Society, 2010.
- Bába Iván - Sáringer János: Diplomáciai lexikon. A nemzetközi kapcsolatok kézikönyve – Budapest, Éghajlat Könyvkiadó, 2018.
- Az Európai Unió Science Diplomacy [oldala](#)
- [Horizon 2020 rövid bemutatása](#) – Európai Unió, 2014.
- [Horizon 2020 budget and implementation. A guide to the structure of the programme](#) – European Parliamentary Research Service, 2015.
- Jan Marco Müller and Maurizio Bona: Past, Present, and Future of Science Diplomacy in Europe – [Science and Diplomacy](#), 2018. február 10.
- [2020/67. Kutatás-fejlesztés 2020](#) Infotabló